

Grundlagsutskottet

Övrigt ärende: Statsrådets förordning om kommunens rätt att avvika från tidsfristerna för icke brådskande hälso- och sjukvård och från bedömningarna av servicebehovet inom socialvården

INLEDNING

Remiss

Övrigt ärende: Statsrådets förordning om kommunens rätt att avvika från tidsfristerna för icke brådskande hälso- och sjukvård och från bedömningarna av servicebehovet inom socialvården (Ö 3/2020 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande och till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 1/2020 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Jaana Huhta, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Anne Ilkka, social- och hälsovårdsministeriet
- biträdande justitieombudsman Maija Sakslin, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- professor Tuomas Ojanen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Grundlagsutskottet har för bedömning fått en statsrådsförordning som utfärdats med stöd av 88 § i beredskapslagen (nedan också tillämpningsförordningen). Förordningen gäller kommunens rätt att avvika från tidsfristerna för icke brådskande hälso- och sjukvård och från bedömningarna av servicebehovet inom socialvården.

Enligt 23 § i grundlagen kan det genom lag eller genom en förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av ett sådant bemyndigande med exakt avgränsat tillämpningsområde som av särskilda skäl tagits in i lag införas sådana tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna som är förenliga med Finlands internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter och

Betänkande GrUB 4/2020 rd

som är nödvändiga om Finland blir utsatt för ett väpnat angrepp eller om det råder andra i lag angivna undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen. Grunderna för tillfälliga undantag ska dock bestämmas genom lag. Förordningar av statsrådet som gäller tillfälliga undantag ska utan dröjsmål föreläggas riksdagen. Riksdagen kan besluta om förordningarnas giltighet.

Bestämmelser om efterkontroll av förordningar som utfärdats med stöd av beredskapslagen finns i 10 § i den lagen. Enligt lagrummet ska förordningar som statsrådet och ministerier utfärdats med stöd av II avdelningen i beredskapslagen genast föreläggas riksdagen. Riksdagen beslutar om de ska upphävas eller inte.

Grundlagsutskottet har fäst uppmärksamhet vid att förordningar om tillämpningen av beredskapslagen bör utfärdas först när riksdagen har fattat ett beslut enligt 6 § om giltigheten av ibruktagningsförordningen (GrUB 2/2020 rd, s. 6). Den nu aktuella förordningen utfärdades 17.3.2020, innan riksdagen hade godkänt förordningen om ibruktagning av de ifrågavarande bestämmelserna i beredskapslagen. Eftersom riksdagen den 18 mars 2020 beslutade att statsrådets förordning om utövande av befogenheter enligt 86, 88, 93—95 och 109 § i beredskapslagen i huvudsak kan förbli i kraft, anser grundlagsutskottet att också den nu aktuella tillämpningsförordningen blivit möjlig att tillämpa. Utskottet vill dock uppmana statsrådet att i eventuella framtida fall uppmärksamma tidpunkten för utfärdandet av tillämpningsförordningarna.

Enligt ingressen har förordningen utfärdats med stöd av 88 § i beredskapslagen. I 88 § i beredskapslagen föreskrivs om möjlighet att avvika från vissa av kommunernas social- och hälsovårdsuppgifter och fristerna för dem. Denna bestämmelse i beredskapslagen och 2 § i statsrådets ibruktagningsförordning utgör grunden för den nu aktuella tillämpningsförordningen.

Enligt 88 § 1 punkten i beredskapslagen är en förutsättning för att kommunen ska kunna avstå från att iaktta de föreskrivna fristerna vid ordnande av icke-brådskande vård att det är nödvändigt för ordnande av brådskande vård och att patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids. Denna bestämmelse och de preciserande bestämmelserna i tillämpningsförordningen är ägnade att säkerställa att patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids.

Enligt 3 § i tillämpningsförordningen kan kommunen avstå från sådana bedömningar av servicebehovet som avses i 36 § i socialvårdslagen, med undantag för brådskande bedömning av behov av hjälp som tryggar en persons nödvändiga omsorg och försörjning. Kravet på säkerställande av oundgänglig försörjning och omsorg, som direkt följer av 19 § 1 mom. i grundlagen, är en viktig begränsning för sloandet av bedömning av servicebehovet. Grundlagsutskottet betonar att det i motiveringspromemorian sägs att man särskilt ska se till att äldre personer och klienter som behöver särskilt stöd får tillräcklig bedömning av servicebehovet. Grundlagsutskottet fäster dock uppmärksamhet vid att det med tanke på regleringens proportionalitet till denna del vore bättre att endast avstå från att iaktta vissa frister än att avstå från att bedöma servicebehovet i sig. Med tanke på regleringens proportionalitet är det likväl också av betydelse att förordningen har tämligen kort giltighetstid.

Grundlagsutskottet betonar att det i 23 § i grundlagen ställs ett nödvändighetskrav för undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet fäster också uppmärksamhet vid 4 § i beredskapslagen, där det sägs att de befogenheter lagen ger får utövas endast på ett sådant sätt som

Betänkande GrUB 4/2020 rd

är nödvändigt för att syftet med lagen ska kunna nås och som står i rätt proportion till det mål som eftersträvas genom utövandet av befogenheterna. Av betydelse är också att det i 4 § 2 mom. i beredskapslagen föreskrivs att befogenheter enligt beredskapslagen får utövas endast om situationen inte kan fås under kontroll med myndigheternas normala befogenheter.

Enligt 23 § i grundlagen ska tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna vara förenliga med Finlands internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter. Enligt 5 § i beredskapslagen ska de internationella förpliktelser som är bindande för Finland och allmänt erkända folkrättsliga regler iakttas vid tillämpningen av den lagen. Med beaktande av den nu aktuella förordningens tillämpningsområde betonar grundlagsutskottet särskilt betydelsen av konventionen om barnets rättigheter, konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och europeiska sociala stadgan. Dessutom framhåller utskottet att de diskrimineringsförbud som ingår i grundlagen och i internationella människorättskonventioner ska beaktas vid tillämpningen av förordningen.

Grundlagsutskottet betonar i likhet med social- och hälsovårdsutskottet vikten av att social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken snabbt går ut med relevanta anvisningar (ShUU 1/2020 rd, s. 2).

Det finns inga rättsliga hinder för att tillämpningsförordningen ska få förbli i kraft.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Grundlagsutskottet föreslår att statsrådets förordning om kommunens rätt att avvika från tidsfristerna för icke brådskande hälso- och sjukvård och från bedömningarna av servicebehovet inom socialvården inte upphävs.

Betänkande GrUB 4/2020 rd

Helsingfors 19.3.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Antti Häkkänen saml
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Maria Guzenina sd
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Markus Lohi cent
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Sakari Puisto saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Heikki Vestman saml
medlem Tuula Väätäinen sd
ersättare Iiris Suomela gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen
utskottsråd Mikael Koillinen
utskottsråd Liisa Vanhala.